

60/40 Mümin Suresi

1. “Hâ, Mîm” mukattaa harfleridir. Anlamı için bkz.

www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa

2. Bu ayetin ambargo yıllarında indiği düşünülürse kâfirlerin özgürce dolaşıp müminlerin baskı altında olduğu ve dolayısıyla Müslümanlar için Mekke'nin açık cezaevine dönüştüğü anlaşılabilir. Bir sonraki ayette Hz. Peygamber'i yakalayıp öldürme planları yaptıkları anlaşılmaktadır ki bir dehşet ortamından bahsedildiği açıktır.

3. “Arş” kelimesinin anlamı için bkz. 7/A'raf 54.

4. “Rabbin hamdini tesbih” deyiminin anlamı için bkz. 50/Kâf 39, 40; 25/Furkan 58; 20/Tâhâ 130; 32/Secde 15.

5. Adn cennetinin anlamı için bkz. 38/Sâd, 50.

6. 7-9. ayetler, 53/Necm 26, 39/Zümer 75 ve 33/Ahzab 43. ayetin devamı ve açılımı gibidir. Meleklerden şefaahat bekleyen müşriklere cevap niteliğindedir.

7. “İki hayat”tan kasıt dünya hayatı ve ahiret hayatı, iki ölümden kasıt ise biri dünya hayatından önceki ölüm hali, diğeri de dünya hayatının sonunda gerçekleşen ölüm olayıdır. Mezarda dirilip tekrar ölme veya Hz. Âdem sulbünde dirilip misaktan sonra tekrar ölme gibi olgulardan söz edenler olsa da bunların Kur'an'da bir temeli yoktur. (Maverdî, *en-Nüket*; Ebussuûd, *İrşad*).

8. Bu ifade müşriklerin derecelerini yükseltsinler diye puta tapmalarını reddeden, doğrudan Allah'a dua ve ibadet etmenin dereceleri yükselteceğini söyleyen bir ifadedir. Devamında gelen ifade de vahyin insanı doğrudan Allah'a yöneltmek ve yüceltmek için geldiğini dillendirmiş olmaktadır. Geniş bilgi için bkz. 39/Zümer 3; 34/Sebe 37.

9. “Arş” kelimesinin anlamı için bkz. 7/A'raf 54.

10. Allah (cc), vahiyden ruh diye bahsetmektedir. Geniş bilgi için bkz. 97/Kadr 4 ve 16/Nahl 2.

11. Bu ifadenin açıklaması için bkz. 7/A'raf 127.

12. Bu cümlemin açıklaması için bkz. 34. ayet; ayrıca 74/Müddessir 31; 9/Tevbe 115.

13. Bu cümlemin açıklaması için bkz. bir önceki dipnot.

14. “Küfür” kelimesinin anlamı için bkz. 34/Sebe 33.

15. “Davet” kelimesi çağrı anlamına geldiği gibi ihtiyaçları karşılama anlamı da vardır. Dolayısıyla aracı tanrıların ne insanları kulluğa çağırma imkânları vardır ne de yapılan çağrılara karşılık verme imkânları (Maverdî, *en-Nüket*; İzz b. Abdisselam, *et-Tefsir*).

16. Hz. Musa ve Harun'a (as) destek olan bu müminin öyküsü, Yasin suresinde anlatılan 3. kişiye çok benzemektedir. Bundan önce inen surelerde, Hz. Peygamber'e (as) dünyalık teklifi ve müminlere yapılan baskı nedeniyle hicrete işaret eden ilahî buyruklardan

sonra (39/Zümer 10) tuzaklardan kurtarılan ve kavmi helak edilen bu müminin hikâyesi, baskı altındaki müminlere de düşmanlarına da iyi bir örnek oluşturmaktadır. Allah, kendisine güvenenlerin güvenini boşa çıkarmaz, planını yok sayanların planlarını da başlarına geçirir.

17. “Sabah akşam” kaydı deyimsel olarak azabın sürekliliğini ifade etmektedir (Zemahşerî, *Keşşaf*). Bir sonraki cümle ise bu cümlenin açıklamasıdır ve azabın şiddetini dile getirmektedir (Derveze, *et-Tefsiru'l-Hadis*). Bu iki cümleyi farklı zamanlarda uygulanan iki ayrı azap gibi yorumlayanların bir kısmı, birinci cümlede anlatılanı kabir azabı olarak değerlendirmişlerdir (Maverdî, *en-Nüket*). Buna da 23/Müminun 100 ve 9/Tevbe 101. ayetleri delil getirmişlerdir ki bu ayetleri kabir azabına delil getirmek aşırı yorumdur ve 32/Secde 21. ayette olduğu gibi dünyadaki helak vb. cezalardır (Sarmış, “Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine”, *Eskiyeni*, sayı 26, Bahar 2013, s. 201-239, sayı 28, Bahar 2014, s. 177-222; Mehmet Okuyan, *Kur'an'ı Kerim'e Göre Kabir Azabı Var mı?* Samsun 2007). Bazıları ise dünyevî cezalarla ilgili bu tür ayetleri delil getirerek birinci cümleyi dünya azabı olarak yorumlamışlardır (Sealibî, *el-Cevahir*; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, Sarmış, *aynı yer*). Ancak bu yorumu bağlamla ilişkilendirmek zordur. Çünkü cümlede Firavun ve adamlarının ateşe atılmalarından bahsedilmektedir. Oysa Firavun ve adamları ateşe atılmamış, suda boğulmuşlardır.

18. Şahidlerin hazır bulunacağı günden maksat kıyamettir. Peygamberler (16/Nahl 84, 89), müminler (2/Bakara 143) ve melekler (50/Kâf 21) şahidlik edeceklerdir. Mekke’de, baskıların doruğa çıktığı bir dönemde Allah, müminlere dünyada ve ahirette yardım edeceğini vaad etmektedir. Bu mesaj, paragrafın tamamına hâkim durumdadır. 52. ayette müşriklere lânet ve yurdun en kötüsü vaad edilmektedir. Çünkü onlar, müminleri yurtlarından sürmektedirler.

19. Hamdin tesbihle birlikte kullanımı, namaz anlamında kullanılabildiği gibi (50/Kâf 39, 40. ayetler ve ilgili dipnot) sabah akşam terkibi süreklilik anlamına da gelmektedir (Ebussuûd, *İrşad*).

20. Kibirlielerin ulaşamayacakları büyüklenme, aslında büyük olmadıkları halde yapmacık tavırlarla kendilerini olduklarından daha büyük göstermeye çalışma gayretinin bir ürünüdür (Ebussuûd, *İrşad*). Tabii ki bu da aşâğılık kompleksinin eseri olabilir.

21. Allah, “Dua edin kabul edeyim.” diye açık çağrıda bulunurken müşrikler kendilerini Allah’a yaklaştırmaları için seslerini duymayan ve cevap veremeyen ilahlara yalvarma konusunda ısrar ediyorlardı (35/Fatır 14).

22. Bu cümlenin çevirisiyle ilgili açıklama için bkz. 35/Fatır 3. ayet.

23. “Alaka” kelimesi, bağımlı olan, asılan, yapışkan olan nesnelere denir. Çocuğun meniden sonraki, doğumdan önceki, yani anne rahmindeki ilk aşamasından bahsedilmektedir. Genelde döllenmiş yumurta veya embriyo olarak değerlendirilmektedir.

24. Müşrikler putlarını sadece Allah’a ortak saymıyorlar, Allah katında kendilerine yardım edeceklerini iddia ettikleri için kendi işlerine de ortak yapmış oluyorlardı.

25. “Mesven” kelimesi kalınacak yer anlamına geldiği gibi hayvan ağılı anlamına da gelmektedir. Dahası aynı kökten mastar olan “seviyyü” kelimesi de dikili taşlar ve putlar

anlamına gelmektedir ki tapılan dikili taşların götürdüğü yol ahır gibi aşağılık bir yere çıkmaktadır.

26. Kendilerinde bulunan bilgiden maksat, kendi sınırlı bilgileri olabileceği gibi asıl kastedilen sahip oldukları muharref kitap kültürü veya atalar kültüne dayalı bilgi felsefesidir. İlim veya bilgi kelimesinin açıklaması için bkz. 53/Necm 28-35; 31/Lokman 20, 21. Yunan filozofu Sokrates'in Hz. Musa gibi peygamberlerden bahsedildiğinde kibirlenerek tenezzül etmediğine dair bilgiler veren Razî, En'am 148. ayete atıfta bulunarak dinle ilgili bilgilerinin kastedilmiş olabileceğine değinmektedir (*Mefatihul-Gayb*).